

תולדות עם ישראל

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לבתי ספר עצמאיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	שאלות תלויות קטע	—	(26×1)	—	26 נקודות
פרק שני	—	שאלות נושאים — סוגיות נבחרות בתולדות עם ישראל	—	(18×3)	—	54 נקודות
פרק שלישי	—	שאלות קצרות על מושגים מתכנית הלימודים כולה	—	(5×4)	—	20 נקודות
				סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (26 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. יהדות ארצות־הברית

בשנים 1881-1914 היגרו כשני מיליון יהודים ממזרח אירופה לארצות־הברית. מהגרים אלה באו ללא הון וללא ידיעה כלשהי בשפה האנגלית. לרובם לא הייתה הכשרה מקצועית או שהייתה להם רק הכשרה מעטה בעיסוקים ובמלאכות שרווחו באותו זמן בארצות־הברית. בין המהגרים היו מעט מאוד תלמידי חכמים ומדקדקים במצוות. יהודים יראי שמים הוזהרו בעיתונים, בכתבי עת ובמכתבים שלא להגר לאמריקה. רבנים רבי השפעה כ"חפץ חיים" הפיצו אזהרה זו. רבי יעקב דוד וילובסקי, הרב מסלוצק, ביקר בארצות־הברית ב־1900. בביקורו אמר לקהל שומעיו בעיר ניו יורק כי הגירתם לאמריקה היא עברה, וכי אין ליהדות שום סיכוי באמריקה. עוד הוסיף, כי כדי לתקן את המעוות עליהם לחזור לארצות מוצאם במזרח אירופה, משום ששם הם השאירו את בתי הכנסת, את בתי המדרש ואת כל אורח החיים היהודי. דברי התוכחה האלה הופנמו על ידי חלק מציבור המהגרים. למרות הקשיים, החליטו מהגרים אלה למסור את נפשם למען חיי קהילה חרדיים, ולמען תלמוד תורה, תפילה וחינוך חרדי.

(מעובד על פי מ' סקלר, יהודי ארצות־הברית, עם עובד, עמ' 16, 22-23)

- א. על פי מה שלמדת, כתוב שתי סיבות להגירה ההמונית של יהודי מזרח אירופה לארצות־הברית מ־1881 ועד למלחמת העולם הראשונה. (6 נקודות)
- ב. המהגרים היהודים בארצות־הברית התמודדו עם קשיי קליטה רבים בתחום החברתי־כלכלי. על פי הקטע, הסבר שלושה קשיים בתחום זה. (8 נקודות)
- ג. המהגרים היהודים בארצות־הברית התמודדו עם קשיים רבים בקיום מצוות.
 - (1) הסבר קושי אחד בקיום מצוות על פי הקטע, וקושי אחד על פי מה שלמדת. (6 נקודות)
 - (2) כתוב על פועלם של שני אישים שפעלו למען ארגון חיי קהילה חרדיים בתקופה זו, על פי מה שלמדת. (6 נקודות)

"העלייה הגדולה" לאחר קום המדינה

2.

בתחילת "העלייה הגדולה" שוכנו העולים בערים שעזבו הערבים, כגון יפו, רמלה, לוד, חיפה, עכו, וחלק משכונות ירושלים. אבל רבים נותרו ללא פתרון דיור, ולכן בסוף שנת 1949 שיכנו את העולים במחנות. רבבות אנשים חיו במחנות אלה, והם קיבלו את מזונם חינם. תנאי המגורים שלהם באוהלים ובפחונים היו גרועים, ובעייתם העיקרית הייתה חוסר תעסוקה. אחת המשימות החשובות ביותר של הממשלה הייתה לעורר בעולים מוטיבציה לבנות חיים חדשים, המושתתים על עיקרון העבודה העצמית. עבודה הייתה מאפשרת להם להתפרנס בכבוד מיגיע כפיהם, להתמודד עם הקשיים הפסיכולוגיים ולהשתחרר מאווירת הניוון ששררה במחנות העולים, שם היו חסרי יוזמה אישית ותלויים לגמרי בשלטונות.

לוי אשכול, שהיה בתקופה ההיא ראש מחלקת ההתיישבות של הסוכנות היהודית, היה אחד מאבות הרעיון לרתום את האנשים שחיו במחנות העולים להקמת יישובים חקלאיים שיספקו להם עבודה וחיים חדשים. הרעיון של אשכול לא התקבל אצל חלק מאנשי ההתיישבות הוותיקה בקיבוצים ובמושבים. הם חשבו שרק אנשים בעלי ניסיון בחיי הארץ ובעלי ידע חקלאי מקצועי, יצליחו להקים יישובים חדשים. עם זאת, בשל הרצון העז של אשכול להקים יישובים חדשים במרחבי הארץ, ובייחוד בנגב, ובשל העובדה שלא היה פתרון אחר ליושבי המחנות, הם היו חלוצי ההתיישבות החדשה בדרום הארץ.

(מעובד על פי מ' טלמון, "ההתיישבות החקלאית בנגב 1949-1959", עידן 6, יד יצחק בן-צבי, עמ' 149)

א. הסבר על פי הקטע מדוע הוקמו מחנות העולים, ומדוע היו העולים במחנות "חסרי יוזמה אישית ותלויים לגמרי בשלטונות". (6 נקודות)

ב. הסבר על פי הקטע מה הייתה הצעתו של לוי אשכול, ומדוע התנגדו להצעתו חלק מאנשי ההתיישבות הוותיקה בקיבוצים ובמושבים. (8 נקודות)

ג. על פי מה שלמדת, הצג את הבעיה הרוחנית שהתעוררה עקב התלות בשלטונות. הצג את ההתמודדות של "אגודת ישראל" עם בעיה זו. (12 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

פרק שני (54 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-6 (לכל שאלה – 18 נקודות).

3. רבי ישראל בעל שם טוב

- א. מה הייתה מטרת ההתבודדות של הבעל שם טוב לפני התגלותו ברבים?
- ב. תאר שתיים מפעולותיו של הבעל שם טוב לאחר התגלותו: אחת בתחום שבין אדם למקום, ואחת בתחום שבין אדם לחברו. (10 נקודות)

4. היהודים בארצות האסלאם

- א. כתוב על שתי פעולות מרכזיות של רבי חיים בן עטר לחיזוק המצב הרוחני של עם ישראל, ותאר את עלייתו לארץ. (6 נקודות)
- ב. הצג את מצבם המדיני של היהודים בארצות האסלאם לפני מעורבות המעצמות האירופיות בסוף המאה הי"ט. (6 נקודות)
- ג. תאר את השינוי במצב של היהודים בתחום החינוך בעקבות מעורבות המעצמות בארצות האסלאם. (6 נקודות)

5. מאבק גדולי ישראל בהשכלה וברפורמה

- א. תאר שתי פעולות שבאמצעותן נאבק הרש"ר הירש ברפורמה. (9 נקודות)
- ב. תאר שתי פעולות שבאמצעותן נאבקו החת"ם סופר וממשיכי דרכו בהשכלה וברפורמה. (9 נקודות)

6. תקופת המנדט

- א. תאר בקצרה את הרקע לפרסום של "הספר הלבן הראשון" (1922) ושל "הספר הלבן השני" (1930), והצג את עיקרי הדברים שנכתבו בכל אחד מן הספרים. (10 נקודות)
- ב. ציין שמות של שני מוסדות שפעלו בהנהגת היישוב היהודי בתקופת המנדט, והצג את פעילותם המרכזית. (8 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 7-11 (לכל שאלה – 5 נקודות).

7. ציין מיהו מייסד תנועת המוסר, והצג שניים מעקרונות התנועה.
8. הצג גורם אחד ל"יציאה מחוץ לחומות" בירושלים, ותאר את הקמתה של שכונה אחת בהקשר זה.
9. מתי הוקמו יישובי "חומה ומגדל", ולצורך מה?
10. מהו "ליל הבדולח", ומה הייתה משמעותו ליהודים?
11. ציין גורם אחד לפרוץ מלחמת ששת הימים, והצג שתי תוצאות של המלחמה.

בהצלחה!